

בס"ד. י"ט כסלו, ה'תשכ"א

(הנחה בלתי מוגה)

פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי¹, ואיתא על זה במסכת ברכות² אמר הקב"ה כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור מעלה אני עליו כאלו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם, וכפירש"י פדה בשלום זה שעסק בדברי שלום, דהיינו תורה דכתיב³ וכל נתיבותי שלום, וכן גמילות חסדים נמי שלום הוא כו' (ומ"ש כי ברבים היו עמדי הו"ע המתפלל עם הציבור⁴), וזהו פדה בשלום, פדיית וישועת בני, דישועת בני היא ישועת הקב"ה, שזוהו"ע פדאני לי ולבני כו'. והמהרש"א בחדושי אגדות⁵ מוסיף ביאור, שהן הן ג' עמודי עולם ששנינו⁶ על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה וגמ"ח, שהרי עבודה הו"ע עבודת הקרבנות בביהמ"ק, ועכשיו שאין ביהמ"ק קיים התפלה של ציבור היא במקום עבודת ציבור שהם התמידין⁷. אך צריך להבין⁸, מהו התנאי דמתפלל עם הציבור דוקא, דהן אמת שמדיוק הפסוק ברבים היו עמדי משמע שצריך להיות מתפלל עם הציבור, אבל אינו מובן, מהי השייכות לענין הפדי', שהפדי' אינה ע"י תפלה סתם, אלא ע"י התפלה עם הציבור דוקא, דלכאורה, מצות התפלה (ולעבדו בכל לבבכם⁹, איזו היא עבודה שהיא בלב הוי אומר זו תפלה¹⁰) היא על כל יחיד ויחיד, אלא שכאשר התפלה היא עם הציבור (או בשעה שהציבור מתפללין, שאז הוא עת רצון¹¹) אזי מתקבלת יותר, אבל ענין המצוה שבתפלה הוא כמו ענין המצוה בתורה וגמ"ח שהיא מצות היחיד, וא"כ, מהו הטעם שענין הפדי' הוא ע"י תפלה בציבור דוקא.

-
1) תהלים נה, יט.	בשלום (הב') עזר"ת (סה"מ עזר"ת ע' צו ואילך). ד"ה הנ"ל תרס"ג (סה"מ תרס"ג ח"א קה"ת, תשנ"ד) ע' קלב ואילך). וראה גם ד"ה פדה בשלום וד"ה וידבר גו' המטות תשט"ו (תו"מ ח"י"ד ע' 170 ואילך; ע' 218 ואילך).
2) לברכות שם.	9) עקב יא, יג.
3) משלי ג, יז.	10) תענית ב, סע"א.
4) ראה אוה"ת (יהל אור) לתהלים עה"פ (ע' רד ואילך).	11) ברכות ח, א. שו"ע אדה"ז או"ח ס"צ
5) לברכות שם.	6) אבות פ"א מ"ב.
6) אבות פ"א מ"ב.	7) ראה ברכות כו, א"ב.
7) ראה ברכות כו, א"ב.	8) בכלל הבא לקמן — ראה ד"ה פדה
8) בכלל הבא לקמן — ראה ד"ה פדה	סיי.

ב) **ויש** להקדים תחילה הידוע שג' העמודים שעליהם העולם עומד הם כנגד ג' האבות¹², כי, עבודתו של אברהם היתה בגמ"ח, הכנסת אורחים. ועבודתו של יצחק היתה בחפירת בארות, שהו"ע העלאה מלמטה למעלה, כמו החופר באר מים שעו"ז עולים המים מלמטה למעלה, שזהו"ע עבודת התפלה, שזוהי עיקר עבודתו של יצחק, כמ"ש¹³ ויצא יצחק לשוח בשדה. ועוד זאת, שענינו של יצחק שהוא עצמו נקרא עולה תמימה¹⁴, שזהו"ע עבודת הקרבנות, שזהו ענינה של עבודת התפלה. ויעקב הו"ע התורה, כמ"ש¹⁵ ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל. ונמצא, שג' העמודים שעליהם העולם עומד הם ענינם של ג' האבות, אין קורין אבות אלא לשלשה¹⁶. והנה אמרו רז"ל¹⁷ האבות הן הן המרכבה, וכמבואר בתניא¹⁸ שכל אבריהם כולם לא נעשו מרכבה רק לרצון העליון לבדו כל ימיהם (ובדוגמת זה צריכה להיות עבודת כל אחד מישראל, שכל עניניו ועשיותיו יהיו לשם שמים¹⁹, וכמ"ש²⁰ בכל דרכיך דעהו, היינו, שכל ענין צריך להיות קשור עם דעהו, דע את אלקי אביך²¹, מעין ודוגמת האבות שהיו מרכבה בכל עניניהם).

אך צריך להבין ביאור השבח שאומרים על האבות שהן הן המרכבה, דלכאורה, לאחר כל העילוי שיש בענין המרכבה, ועד שמביאה את הרוכב למקום שמצד עצמו לא ה' ביכלתו להגיע אליו²², הרי זה עדיין מרכבה בלבד, ולא הרוכב. וזהו שענין המרכבה שייך במלאכים, כמ"ש²³ והחיות נושאות את הכסא, היינו, שהמלאכים הם המרכבה שלמעלה, ועד שפעולתם ע"י עבודתם באמירת השירה היא כמו פעולת המרכבה בהרוכב (כנ"ל), אבל מ"מ הרי הם בבחי' מרכבה בלבד, ועדיין אין זה הרוכב עצמו. וטעם הדבר, כי, אע"פ שהמלאכים שבבחי' מרכבה (ובפרט באופן היותר נעלה שבמרכבה) בעולם הבריאה הם לאחר הבריור, הרי ענין הבריור הוא רק שאין בהם תערוכת רע כלל, אבל מ"מ המלאך הוא

12) ראה תו"א ר"פ תולדות. לקו"ת	19) אבות פ"ב מי"ב.
ואתחנן ה, א. ובכ"מ.	20) משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות
13) חיי שרה כד, סג. וראה ברכות כו, ב.	ספ"ג. שו"ע או"ח סרל"א. שו"ע אדה"ז או"ח
ע"ז ז, ב.	סקנ"ו ס"ב.
14) ב"ר פס"ד, ג. פרש"י תולדות כו, ב.	21) דברי הימים א כח, ט.
15) תהלים עח, ה.	22) ראה תו"א יתרו עא, ב.
16) ברכות טז, ב.	23) שמו"ר ספכ"ג. במדב"ר ספי"ד. בחיי
17) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו.	תרומה כה, יו"ד. פיוט "וחיות" במוסף דר"ה
18) פכ"ג. ועוד.	אחר קדושת כתר (בכמה נוסחאות).

מציאות נברא בפני עצמו, וכמבואר בתניא באגה"ק²⁴ שרק כאשר המלאך הוא שליח מלמעלה אזי נקרא בשם ה'²⁵, משא"כ כשאינו שליח יש לו שם אחר, ואזי קורא קדוש קדוש קדוש ה'²⁶, כלומר ששם ה' מובדל ממנו. ועד כדי כך, ששייך במלאכים דין ומשפט, וכמו אפקוהו למט"ט ומחיהו שיתין פולסי דנורא²⁷, וכמו"כ אומרים²⁸ מלאכים יחפזון וחיל ורעדה יאחזון. וכיון שהבירור שלהם הוא רק שאין בהם תערובת רע, אבל לא נתבררו בבירור שלם שיהיו נבלעים באלקות, לכן שייך בהם ענין המרכבה, ועד להעילוי שבמרכבה שהיא מנשאת את הרוכב, שזהו מצד שרשם בתוהו שקדם אל התיקון, שלכן ביכולתם להעלות את הענינים דתיקון (שזהו כללות הענין דשם מ"ה), אבל עדיין הרי זה רק בחי' מרכבה, שאין זה הרוכב עצמו. אמנם, מדריגת האבות היא בעילוי גדול יותר מבחי' המרכבה. דהנה, איתא בספר הבהיר²⁹ (הובא בפרדס³⁰) אמרה מדת החסד לפני הקב"ה כל ימי היות אברהם בארץ לא הוצרכתי לעשות מלאכתי שהרי אברהם עומד ומשמש במקומי, היינו, שענינו של אברהם הוא מדת החסד דאצילות. ועד"ז יצחק דכתיב ב'³¹ ופחד יצחק גו', שענינו הוא מדת הגבורה דאצילות. וכן יעקב, בחיר שבאבות³², שענינו הוא מדת התפארת דאצילות. וכיון שמדריגת האבות היא חג"ת דעולם האצילות, עולם האחדות ועולם האלקות, שאיהו וחיהויה חד איהו וגרמוהי חד³³, שזהו"ע נעלה יותר מבחי' המרכבה, א"כ, מהו השבח שהאבות הן הן המרכבה³⁴.

ג) **ויובן** בהקדם ביאור פעולת ענין המרכבה, שהחיות נושאות את הכסא ואדם העליון שעל הכסא לבחי' כי לא אדם הוא²², שמעלתה מובנת ממ"ש³⁵ כי לא אדם הוא להנחם, דהיינו, שזוהי בחי' שלא שייך בה ענין הניחום, שהוא שינוי וחילוף. ויובן ממה שרואים באדם למטה, שענין הניחום, חרטה ושינוי, הוא בענין השכל, שנביעת השכל היא באופן שלפעמים נוטה לימין ולפעמים נוטה לשמאל. ובהתאם

(24) קו"א ד"ה להבין מ"ש בפע"ח (קנט), (32) ב"ר רפע"ו.
 (א.) (33) תקו"ז בהקדמה (ג, ב). תניא אגה"ק.
 (25) רמב"ן — הובא בתניא אגה"ק סו"ס ס"כ.
 (34) ראה גם ד"ה פדה בשלום תרל"ב כה (קמא, סע"א).
 (26) ישע"ו ו, ג.
 (27) חגיגה טו, א.
 (28) בפיוט "ונתנה תוקף".
 (29) סימן קצא.
 (30) שער כב (שער הכינייים) פ"ד.
 (31) ויצא לא, מב.
 (35) שמואל"א טו, כט. ראה תו"א שם.
 (36) סה"מ עטר"ת ע' מז ואילך. תרח"ץ ע' פח ואילך ובהנסמן שם הערה 14.

לכך נעשה כן גם בהמדות שהם תולדות השכל, שלפעמים באה מדת החסד ולפעמים באה מדת הגבורה. והטעם שכן הוא באדם למטה, לפי שכן מצינו גם למעלה, כמ"ש³⁶ וירא ה' כי גו' יצר מחשבות לבו (של האדם) רק רע כל היום וינחם ה' גו' ויתעצב אל לבו גו' כי ניחמתי כי עשיתים, שזהו"ע של ניחום ושינוי מהמוחין והמדות שלמעלה כפי שהיו בכריאת העולם, שהרי בכריאת העולם כתיב³⁷ בראשית ברא, ותרגומו בחוכמתא ברא³⁸, שזהו"ע המוחין שלמעלה, וכן כתיב³⁹ כי ששת ימים עשה ה' גו', ואיתא בזהר⁴⁰ בביאור מ"ש ששת ימים, ולא בששת ימים, דקאי על ששה מדות עליונות שבהם נברא העולם, מתחיל ממדת החסד, כמ"ש⁴¹ עולם חסד יבנה. וכן איתא בגמרא⁴² בעשרה דברים נברא העולם בחכמה ובתבונה ובדעת וכו', וחשיב עשרה דברים שהם כנגד עשר ספירות שבהם נברא העולם. ומ"מ, הנה לאחרי בנין העולם ע"י המוחין והמדות, ה' השינוי דניחמתי כי עשיתים. ולאחרי קרבן נח ה' עוד פעם שינוי, כמ"ש⁴³ לא אוסיף גו' ולא אוסיף (כפל הדבר לשבועה), והטעם לזה ה' ג"כ מצד שיצר לב האדם רע מנעוריו וגו'⁴³. ונמצא, שענין השינויים מתחיל מבחי' המוחין, ואח"כ נמשך בגלוי בענין המדות. ובפרטיות יותר, שייך ענין הניחום והשינוי לא רק בשכל ומוחין השייכים אל המדות [כמו בכריאת העולם שעיקרו הוא מבחי' המדות, שבעת ימי הבנין]⁴⁴, אלא, שהמוחין השייכים אל המדות משלימים את העשרה דברים], אלא גם בבחי' המוחין כפי שהם לעצמם שייך ענין הניחום והשינוי, והיינו, שעצם ענין השכל הוא נביעת שכליים וסברות שבהם יכול להיות שינוי משכל הנוטה לימין לשכל הנוטה לשמאל. ויתירה מזה, שגם בענין הרצון שייך ענין השינוי, כי, אף שאין טעם לרצון, הרי זה רק טעם גלוי, אבל טעם כמוס יש גם ברצון⁴⁵, וכידוע⁴⁶ בפירוש שתוק כך עלה במחשבה⁴⁷, שאין זה ענין של עקשנות ח"ו, אלא שהטעם שבדבר נשאר במחשבה ואינו יכול לירד בדיבור. וכיון שישנו טעם, אזי יכול

36) בראשית ו, ה"ז. 42) חגיגה יב, א.
 37) בראשית א, א. 43) נח ח, כא (ובפרש"י — משבועות לו, א).
 38) הובא בזח"א לא, ב בשם תרגום יונתן. 44) ראה מאורי אור ב, י.
 ובתרגום ירושלמי עה"פ: בחוכמא ברא. 45) ראה סה"מ עטר"ת שם ע' מח ואילך.
 39) יתרו כ, יא. תשא לא, יז. 46) ראה סה"מ ע"ז ושי"נ.
 40) ראה זהר ח"א רמז, א. ח"ג רחצ, ב. 47) לקו"ת שה"ש מז, סע"ד ואילך.
 סה"מ תש"ח ע' 272. 44) לקו"ת האזינו עו, ב.
 41) תהלים פט, ג. וראה לקו"ת האזינו עו, ב. סה"מ תש"ח ע' 273.

להיות גם טעם הפכי, שזהו ענין השינוי והניחום. וכל זה הוא בבחי' אדם, שעיקרו הוא בחי' המדות והמוחיץ, וגם הרצון הקשור עם טעם, עכ"פ טעם כמוס, שזהו חיצוניות הרצון, שנכלל בציור אדם, והר"ע המצח שבאדם⁴⁸, שנוגע להכרת הפרצוף⁴⁹, הנה שם שייך ענין הניחום והשינוי. ולמעלה מזה הוא בחי' פנימיות הרצון, שהוא למעלה אפילו מטעם כמוס, ולכן אין בו שינויים, וזהו בחי' כי לא אדם הוא להנחם. וזהו מה שביקש דוד בשם כנס"י ובשם כל אחד ואחד מישראל מלפניך משפטי יצא עיניך תחזינה מישרים⁵⁰, מלפניך היינו פנימיות הרצון שלמעלה, ומשם דוקא משפטי יצא, לפי שענין תחזינה מישרים, שמשם נמשך באופן ישר, בלי שינויים, ובאופן שבאור פני מלך חיים⁵¹, דלית שמאלא בהאי עתיקא⁵², שזהו למעלה מהתחלקות הקוין (והיינו, שלא זו בלבד שאין שם קו השמאל, אלא אין שם גם בחי' הימין כפי שהוא בגדר קו, כי, כאשר ישנו קו הימין, אזי יש גם מציאות קו ההפכי), שלכן כולו טוב ואור. וזהו ענין עבודת המרכבה, שהחיות נושאות את בחי' אדם להעלותו לבחי' כי לא אדם הוא.

ד) ולהבין הענין בתוספת ביאור, הנה ידוע שאדם בגימטריא מ"ה⁵³, והיינו, שענינו של אדם נרמזו ב(הגימטריא ד)תיבת מ"ה, שיש בה ב' פירושים הפכיים⁵⁴, פירוש הא', מה בלי מהות, וכמו מה פשפשת מה מצאת⁵⁵ (ס'איז ניטאָ וואָס אָנצוטאָפן, זעהן און געפינען), ופירוש הב', מה לשון מהות, דהיינו מציאות דבר. וב' ענינים אלו הם כללות כל הענינים שנחלקים לשני סוגים, ענינים שהם בגדר מציאות, אלא שלהיותם בבחי' הקדושה הרי זו מציאות שיש בה ביטול, וענינים שהם למעלה מכל ענין של מציאות, עד שאומרים על זה מה מצאת.

והנה כללות הענין דמה מצאת הוא בבחי' אוא"ס, ולמעלה יותר, בבחי' העצמות, שנמצא בבחי' בלתי מציאות נמצא⁵⁶. והענין בזה, דהנה,

48) ראה לקו"ת שה"ש כג, סע"ב ואילך. ובכ"מ.
 49) ראה יבמות קכ, א. נתבאר במקומות
 50) תהלים יז, ב.
 51) משלי טז, טו.
 52) זחר ח"ג קכט, א.
 53) פדרס שער כג (שער ערכי הכינויים)
 54) ראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ח ח"א ע' שמא. על פרשיות התורה ח"ב ע' תרמד.
 ע' תשפו. ע' תתיח. אוה"ת נ"ך ח"א ע' תרעא.
 סה"מ תרל"ה ח"ב ע' שיח. המשך תרס"ו ע' ססד.
 55) ראה זח"א א, ב.
 56) ראה מורה נבוכים ח"א פנ"ז.
 49) ראה יבמות קכ, א. נתבאר במקומות
 50) תהלים יז, ב.
 51) משלי טז, טו.
 52) זחר ח"ג קכט, א.
 53) פדרס שער כג (שער ערכי הכינויים)
 ע"ך אדם. ע"ך חיים שער י (שער התיקון) פ"ג.

כל מציאות (כפי שגדר המציאות הוא למטה) בהכרח שתהי' מורכבת משני ענינים, חומר וצורה. ועד שאפילו המלאכים הנקראים שכלים נבדלים⁵⁷, וכמ"ש הרמב"ם בהלכות יסוה"ת⁵⁸ שהם צורה בלא גולם, הרי הכוונה בזה שאין להם גולם דעולם העשי', אבל יש להם גולם רוחני מעולם שלמעלה הימנו, שבזה נתפס המלאך ונבדל מחבירו. וכידוע הדוגמא לזה מכחות הנפש, שאף שכולם נקראים בשם כחות הנפש לפי שמאיר בהם אור הנפש, מ"מ, אינו דומה כח הנפש כפי שהוא בחכמה לכח הנפש כפי שהוא בבינה, ועד"ז בשאר כחות הנפש, והיינו לפי שישנו ענין של הגלמה וציור שהוא דבר נוסף על כח הנפש, ונמצא, שישנה ההרכבה של כח הנפש עם ההגלמה והציור שניתוסף בו. וכן הוא אפילו למעלה מכללות העולמות, בעולם האצילות, שגם בו ישנה ההרכבה של אורות וכלים, חיוהי וגרמוהי. וכיון שזהו דבר המורכב, הרי לא שייך לומר שמציאותו מעצמותו⁵⁹, וכידוע הכלל שכל דבר המורכב משני דברים ישנו ענין שהרכיב אותם. וכיון שעצמותו ית' מציאותו היא מעצמותו⁶⁰, הרי מובן שמציאותו היא בבחי' בלתי מציאות נמצא, והיינו, שאינו מציאות מורכבת, ולא מציאות שמתהווית ממציאות אחרת, שזה גופא הו"ע של הרכבה בין הכח המהווה עם הדבר שנתהווה. ולכן לא שייך בו ענין השינויים, כי ענין השינוי שייך רק כאשר יוצאים מגדר האחדות (שישנו יותר מאחד). ונמצא, שפנימיות ואמיתית הענין דבחי' כי לא אדם הוא להנחם הרי זה עצמותו ית'. וכן גם בחי' אור אין סוף, כי האור הוא מעין העצם ומגלה את העצם, ולכן יש בו הענין דבלתי מציאות נמצא כו'.

אמנם גם לאחרי שישנה ההמשכה בבחי' עשר ספירות, הנה אף שישנו ענין ההתחלקות, מ"מ, כיון שזוהי מציאות דקדושה, הרי זו מציאות שיש בה ענין הביטול. ומזה נמשך גם באדם למטה, שעשר הכחות שבנשמתו הם כנגד עשר ספירות עליונות שנשתלשו מהן (כדאיתא בתניא⁶¹), דאע"פ שהוא בבחי' מציאות, הנה ע"י העבודה יכול להגיע למעמד ומצב שפועל בהמציאות שלו ענין הביטול. וזהו פירוש הב' בתיבת מ"ה, לשון מהות (מציאות דבר), אלא, שקשור גם עם פירוש הא' בתיבת מ"ה, בלי מהות, כמו מה מצאת, כי, גם במהות נפעל ענין הביטול.

א פ"א. מורה נבוכים ח"ב בהקדמה הקדמה האחת ועשרים. חובת הלבבות שער א (שער היחוד) ספ"ה. פ"ו.
60) תניא אגה"ק ס"כ (קל, ריש ע"ב).
61) רפ"ג.

57) ראה מורה נבוכים ח"ב פ"ב. פ"ו.
ספר העיקרים מאמר ב פל"א. לקו"ת שלח מה, א. מו, רע"א. ספר החקירה להצ"צ יג, א.
58) פ"ב ה"ג.
59) ראה האמונות ודעות להרס"ג מאמר

ה) **והנה** מצד ענין הביטול שבאדם (כמרומוז בהגימטריא דמ"ה, שגם המציאות היא באופן של ביטול, כנ"ל), הרי אע"פ שענינו של אדם הוא שינויים והתחלקות, ובפרט ההתחלקות שבענין המדות, לחסד או לגבורה (כנ"ל ס"ג), מ"מ, יכול להיות אצלו התכללות המדות זו בזו, ואפילו התכללות מדות הפכיות.

וביאור הענין, דהנה⁶², האפשרות להתכללות המדות זו בזו היא לפי שגם כל מדה בפני עצמה כלולה משאר המדות. וכידוע הדוגמא בזה במדת החסד, שאם היתה מדת החסד בטהרתה, חסד בלבד, ללא התכללות משאר מדות, אזי היתה המשכת החסד בלי גבול (כיון שאין ענין נוסף שיגביל המשכת החסד), ואז היתה המשכת החסד הן למי שראוי והן למי שאינו ראוי. וע"ד שהיתה הנהגת אברהם אבינו שהשפיע חסד רב אפילו לערביים, ואפילו לערביים שהשתחוו לאבק שעל גבי רגליהם⁶³. והגם שהיתה לו כוונה בזה, שאמר להם ברכו למי שאכלתם משלו כו'⁶⁴, הרי בינתיים הגיעה ההשפעה גם למי שאינו ראוי. אמנם, כיון שמדת החסד כלולה גם ממדת הגבורה, פועלת הגבורה שתהי' השפעת החסד באופן שהמקבל יוכל לקלוט אותה, ולא באופן של ריבוי טובה⁶⁵ שהמקבל יכול להתבטל מזה. וכמו"כ פועלת התכללות הגבורה שיהי' צמצום בהשפעת החסד, שלא תהי' באופן של בלי גבול, להשפיע לכל, אלא לצמצם ולא להשפיע למי שאינו ראוי, עד כדי כך, שגם מצד מדת החסד אין משפיעים לו. ועד שיכול להיות באופן בולט יותר, כמ"ש⁶⁶ ואוהבו שחרו מוסר, שהמקבל אינו ראוי לקבל החסד בגלוי, וצריכים להשפיע לו החסד ע"י התלבשות בלבוש חיצוני והפכי של גבורה. וכל זה הוא במדת החסד כפי שכלולה ממדת הגבורה. ועד"ז גם במדת הגבורה, שאם מדת הגבורה לא היתה כלולה ממדת החסד, אזי הי' הצמצום והדין עד קצה האחרון, ועד ששמים לא זכו בעיניו⁶⁷, וגם במלאכיו ישים תהלה⁶⁸, וכיון שבאופן כזה אין העולם יכול לעמוד⁶⁹, הרי בהכרח שתהי' התכללות מדת החסד במדת הגבורה, ואז פועלת מדת החסד שלא תהי' השפעת הגבורה עד קצה האחרון, היינו, שלא יהי' הדיוק והדקדוק בדין בתכלית, ומצד זה יוכל להיות שיצא זכאי בדין, והיינו, שאף שזהו ענין של דין, מ"מ יצא זכאי.

66 משלי יג, כד.

67 איוב טו, טו.

68 שם ד, יח.

69 ראה ב"ר פי"ב, טו.

62 ראה סה"מ עטר"ת שם ס"ע נג ואילך.

תרח"ץ שם ע' קג ואילך. וש"נ.

63 ראה ב"מ פו, ב. פרש"י וירא יח, ד.

64 ראה סוטה י, א. פרש"י וירא כא, לג.

65 ראה תענית כג, א.

ועד שמצד התכללות החסד בגבורה יכול להיות שענין הגבורה יתלבש בלבוש הפכי ביותר, כמו ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו⁷⁰, שענין זה הוא מצד הגבורה, אלא שמתלבש בלבוש חיצוני של חסד. ומצד זה שכל מדה בפ"ע כלולה משאר המדות, יכולה להיות גם התכללות המדות זו עם זו, וכמו התכללות ב' המדות חסד וגבורה, שישנו החסד בפ"ע כפי שכלול משאר המדות, וישנה הגבורה בפ"ע כפי שכלולה משאר המדות, ושיניהם יחד באים במקום אחד ובדבר אחד ובזמן אחד, וכמו באשר משפטו שם פעלו⁷¹, ואמרו רז"ל⁷² במקום שדנין האדם (כולל גם ענין העונש שמצד הדין) שם מזכירין פועל צדקותיו. ועד"ז מצינו בבנין ביהמ"ק, שהיתה השמחה גדולה עד מאד, ומ"מ נאמר⁷³ על אפי ועל חמתי היתה לי העיר הזאת למן היום אשר בנו אותה, נמצא שהיו ב' הפכים בעת ובזמן אחד⁷⁴. וכל זה הוא לפי שגם במדת החסד גופא ועד"ז במדת הגבורה גופא יש כבר ההתכללות משאר המדות.

וענין זה שגם באדם שמדותיו הם בהתחלקות יוכל להיות ענין ההתכללות, הוא, לפי שהאדם שלמטה נמשך מבחי' אדם שלמעלה, ובבחי' אדם שלמעלה נמשך מבחי' כי לא אדם הוא, ועי"ז נמשך מלמעלה למטה עד לעבודת האדם למטה, שיוכל לפעול שתהי' אצלו התכללות המדות. וזהו גם מה שכללות בריאת האדם היא באופן שהוא כלול מן העליונים ומן התחתונים⁷⁵, והיינו, שהאדם יכול להיות בקצה היותר תחתון, כמבואר בתניא⁷⁶ שהאדם יכול ליפול ממדרגתו ח"ו למטה יותר מבעלי חיים הטמאים כו', עד שאומרים לו יתוש קדמך⁷⁷, דמעלנא אית לי ומפקנא לית לי⁷⁸, ולאידך כלול הוא מן העליונים ביותר, ועד שמחיצתו לפניו ממלאכי השרת⁷⁹.

ו) אמנם כל זה הו"ע ההתכללות שמצד חלישות המדות, והיינו, שהטעם שמדת החסד גם בהיותה בפ"ע היא כלולה משאר המדות (ועד"ז במדת הגבורה וכו'), הרי זה לפי שמדת החסד אינה בכל

70) ואתחנן ז, י. וראה עירובין כב, א.	73) ירמי' לב, לא.
פרש"י עה"פ. ביאורי הזהר פ' חוקת לאדמו"ר	74) תו"א נח ט, ד. וראה גם סה"מ
האמצעי (צו, ב) ולאדמו"ר הצ"צ (ח"א ע' תפז).	תרמ"ט ע' רלח ואילך.
71) צפני' ב, ג. וראה יבמות עח, סע"ב.	75) ב"ר פי"ח, ח.
72) פרש"י שם (ד"ה באשר משפטו).	76) פכ"ד (ל, ב).
וראה מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"א ע' קצו. ח"ב ע' תלז.	77) סנהדרין לח, א.
	78) גיטין נו, ב.
	79) ב"ר פכ"א, א.

התוקף כמו במדות דתהו⁸⁰, שבהם נאמר⁸¹ וימת גו' וימלוך גו', שרק לאחר ביטול המדה הקודמת (וימת) יכולה להיות מדה אחרת (וימלוך). וענין זה הוא מצד השפעת המוחין, שפועלים בהמדות כללות ענין הביטול. והיינו לפי שהמוחין מצד עצמם ענינם ביטול, כי, ענין השכל הוא להתבונן במה שלמעלה הימנו (שהרי לא יעלה על הדעת להכניס את החוש הנעלה שלו, ענין השכל, בדבר שלמטה הימנו), וכאשר מתבונן בדבר שלמעלה הימנו, וההתבוננות היא בשכל אמיתי, הרי זה פועל בו ענין הביטול. ולכן פועלים המוחין ענין הביטול גם בהמדות שבאים מהם, ועד שגם מדות טבעיים שמצד עצמם, הרי המוח צריך להיות שולט עליהם, שזהו"ע מוח שליט על הלב⁸², להחליש את המדות ולפעול בהם ביטול, ועי"ז יוכל להיות ההתכללות של מדה אחת עם מדה הפכית. ובפרט מוחין דגדלות, שעל ידם נעשית ההתכללות באופן שחסד וגבורה באים בבת אחת, כנ"ל בענין באשר משפטו שם פעלו⁸³. וכל זה הוא פי' הא' בתיבת מ"ה, מלשון מהות, אלא שהוא בביטול, היינו, שהמדות הם בבחי' מהות דבר, אלא שכל מדה סובלת ונותנת מקום למדה ההפכית, שזהו מצד החלישות והביטול שבמדות שנעשה ע"י המוחין.

אך תכלית העילוי בעבודת האדם היא⁸⁴, שלא זו בלבד שמצד החלישות והביטול שבמדות נעשית ההתכללות באופן שנותנים מקום זל"ז, אלא עוד זאת, שגם כאשר המדות חסד וגבורה הם בתוקף, נעשה בהם ענין ההתכללות והשלום באופן שמקבלים זה מזה, ואין שלימות למדה אחת בלי המדה ההפכית, שזהו הביטול בעצם המהות של המדות, שכל מדה אין לה שלימות בעצמה (דהיינו שאין לה מהות) ללא הספירה ההפכית, ודוקא כולם ביחד הם דבר שלם. וע"ד המבואר⁸⁵ בענין ראש ורגל, שהרגלים הם מעמידי הגוף והראש, וגם כשאירע כובד בראש מקיזין דם ברגלים ונרפא ומקבל חיותו ממנו, ונמצא שאין שלימות להראש בלתי הרגלים, והיינו, שהן כאשר הראש בריא והן כאשר הראש חולה, הנה שלימותו היא ע"י הרגל דוקא. ועד שמצינו בכ"מ⁸⁶ שההתכללות היא מבלי אשר ימצא ראש וסוף, כי, מצד זה שהרגל משלים את הראש, הרי

83) ראה גם המשך תער"ב ח"א ע' תקכו.

84) בקטע זה — כמה פרטים שנתבארו בענין זה בשיחת ש"פ וישב, כ"א כסלו (המור"ל).

85) לקו"ת ר"פ נצבים.

86) לקו"ת שם. תו"א שמות נב, א. ועוד.

80) ראה תורת חיים בראשית ח, ד ואילך.

ובכ"מ.

81) וישלח לו, לב ואילך. לקוטי תורה

להאריז"ל ס"פ וישלח. ובכ"מ.

82) זח"ג רכד, סע"א (ברע"מ). תניא

פי"ב. ובכ"מ.

הראש הוא הרגל והרגל הוא הראש. והתכללות זו היא מצד הרגש הכחות הכלולים בנפש, שכל מציאות הכחות היא רק מצד שלימות הנפש, שמצד שלימותה יש בה גם כל עשר הכחות. ומזה נמשך גם בכחות הגלויים, שנרגש בכל כח ששלימותו היא דוקא ע"י שאר תשעת הכחות, ובפרטיות בנוגע למדות, שבכל מדה נרגש ששלימותה היא דוקא ע"י שאר שש המדות. ושרש התכללות זו היא עי"ז שמאיר מבחי' עצמות א"ס, בחי' בלי מהות האמיתי, שנמצא בבחי' בלתי מציאות נמצא, שמשם דוקא נמשך בהמדות שגם בבחי' מהות דבר ובבחי' תוקף האור, הרי הם בבחי' ביטול בעצם מהותם. וע"ד תורת הרב המגיד⁸⁷ בענין עושה שלום במרומי⁸⁸, מיכאל שר של שלג וגבריאל שר של אש ואין מכבין זה את זה⁸⁹, והיינו, שבהיותם במרומיו, ששם הם בתכלית התוקף, כמודגש גם בכך שנקראים בלשון שר, נעשה שלום ביניהם, והיינו ע"י ההמשכה מבחי' פנימיות הרצון (שלמעלה מחיצוניות הרצון ששם שייך שינויים), ועד להמשכה מבחי' העצמות, שהוא למעלה משינויים, והוא נמנע הנמנעות⁹⁰, בחי' מהות ובחי' בלי מהות (כמו במקום, מדה ואינו מן המדה⁹¹) ביחד, ולכן יכול להיות נמשך משם ענין שהוא לכאורה נמנע הנמנעות, שהמדות יהיו בתוקף, ואעפ"כ יהיו באופן של שלום והתכללות.

וזוהו כללות ענין עבודת המרכבה לנשא בחי' אדם לבחי' כי לא אדם הוא, אלא שיש בזה כמה דרגות, והיינו, שתחילה נפעל באדם ענין הביטול, שזהו שאדם בגימטריא מ"ה, שעם היותו מהות דבר (מ"ה מלשון מהות), יש בו גם ענין הביטול (מ"ה שפירושו בלי מהות), שע"ז נעשה בו ענין ההתכללות מצד החלישות. ואח"כ באים לתכלית העילוי, שגם כאשר המדות הם בתוקף, נעשה ההתכללות והשלום, כיון שמתבטלים ממהותם לגמרי (אויס מהות אינגאנצן), כפי' הא' בתיבת מ"ה, בלי מהות, כמו מה מצאת מה פשפשת⁹⁵.

ז) וביאור הענין בעבודת האדם, הנה, ענין המרכבה (שמוליקה את הרוכב למקום שאינו יכול להגיע לשם מצד עצמו) בעבודת

89) במדב"ר פי"ב, ח. שהש"ר פ"ג, יא. תנחומא ויגש ו.
90) ראה שו"ת הרשב"א ח"א סתי"ח. הובא בספר החקירה להצ"צ לד, ב. סה"מ תרע"ח ע' תכ. ועוד.
91) ראה יומא כא, א.

87) ביאורי הזוהר לאדמו"ר האמצעי ר"פ לך (ח, ג). פלח הרמון (לר"ה מפאריטש) לך לד, ג. ועוד. וראה תניא אגה"ק סי"ב. לקו"ת תזריע כג, ג. המשך מזה זו תר"ם פ"נ (סה"מ תר"ם ח"א ע' רלא ואילך).
88) איוב כה, ב.
89) ראה יומא כא, א.

האדם קאי על העבודה הנפש האלקית ע"י נפש הבהמית, שכללותה היא עבודת התפלה, שעת צלותא שעת קרבא⁹², שאז צריכה להיות ההתבוננות דנה"א באופן שתוכל לבאר זאת גם לנה"ב, ועד שפועלים בנה"ב שגם היא תסכים לזה, שזהו"ע בכל לבבך בשני יצריך⁹³, ועי"ז פועלת נה"ב שגם בנה"א יתוסף עילוי לגבי עבודת נה"א מצד עצמה. והענין בזה, דהנה, המדות דנה"ב הם מדות טבעיים (שזהו ענינה של נה"ב, כשמה, נפש הבהמית, שענין הבהמה הוא מדות טבעיים), שהם בתוקף. ואילו נה"א הרי עיקר ענינו הו"ע השכל, שהוא באופן של ביטול (כנ"ל). ולכן, לאחר שנה"א פועלת בנה"ב הענין דואהבת גו' בכל לבבך, בשני יצריך, אזי ניתוסף גם בנה"א התוקף שמצד המדות דנה"ב, כמ"ש⁹⁴ ורב תבואות בכח שור. אמנם, אע"פ שע"י עבודת נה"א בנה"ב נעשה העילוי דרב תבואות בכח שור, הרי כל זה מגיע רק בכחות החיצוניים (או בחיצוניות של הכחות הפנימיים) של האדם. ולמעלה מזה היא העבודה דנה"א מצד עצמה, דהיינו העבודה דרעותא דליבא, רצון פנימי ועצמי, ועי"ז נעשה העילוי שמגיעים עד להפנימיות שלמעלה. וכמשנת"ל (ס"ג) החילוק שבין חיצוניות הרצון ופנימיות הרצון, שבחיצוניות הרצון שייך שינויים, משא"כ בפנימיות הרצון, שהוא רצון עצמי, וכמו הרצון שלמעלה שישנו בענין התורה ומצוותי, וכן הרצון שלמעלה שישנו בבני, שהוא ע"ד הרצון העצמי של האב בכן, והיינו, שאפילו כאשר מצד הנהגתו אין הבן ראוי ליחס טוב וקירוב מצד האב, מ"מ, יש לאב רצון עצמי בבנו, ובכל המצבים הרי הוא מקושר עמו באופן שנפשו קשורה בנפשו⁹⁵. ועד"ז למעלה בנוגע לבני, בניס אתם להוי' אלקיכם⁹⁶, הרי בין כך ובין כך בני הם⁹⁷, ולהחליפם באומה אחרת אי אפשר⁹⁸, אפילו אם היתה סברא כזו ח"ו מצד בחינת המוחין או המדות שלמטה מהן. ומצד רצון עצמי זה נעשה הרצון פנימי ועצמי שבנה"א, שענינו בעבודה הו"ע רעותא דלבא. ועי"ז נפעל בעבודת המרכבה (העלי' מבחי' אדם לבחי' כי לא אדם הוא) שתהי' באופן נעלה יותר, שגם כאשר כל המהות הוא בתקפו, הרי הוא מתעלה באופן שמתבטל ממהותו לגמרי, כנ"ל.

94 משלי יד, ד. וראה לקו"ת האיזנו עה, ריש ע"ד. סה"מ תרצ"ז ע' 210. ובכ"מ.
95 לשון הכתוב — ויגש מד, ל.
96 פ' ראה יד, א.
97 ראה קידושין לו, א. וש"נ.
98 רות רבה פתיחתא ג.

92 זהר — הובא בלקו"ת בלק עב, א.
ג. לה, ג. וראה זהר ח"א רמ, ב. ח"ג רמג, א.
93 ואתחנן ו, ה. משנה ברכות נד, א.
ספרי ופרשי" עה"פ.

ועד"ז הוא גם החילוק שבין עבודת המרכבה דמלאכים, בהמות וחיות שלמעלה⁹⁹, שאף שמעלים בחי' אדם לבחי' כי לא אדם הוא, הרי עדיין אין זה תכלית העילוי כמו המרכבה דהאבות, וכמבואר בתורה אור¹⁰⁰ (בהביאור דזכור ושמור בדיבור אחד) ההפרש שבין חיות הקדש שבמרכבה ובין האבות שהם הם המרכבה, שפעולת המרכבה דמלאכים היא בנוגע לחיצוניות העולמות (לקיום וחיות העולמות), משא"כ המרכבה דהאבות, שלהיותם חג"ת דאצילות הרי הם מרכבה לאו"א עילאין, הרי זה נוגע לפנימיות העולמות, לענין לידת הנשמות.

וענינו בעבודת התפלה הוא העילוי שבתפלת הציבור לגבי תפלת היחיד. ויובן בהקדם מארז"ל¹⁰¹ על פסוק¹⁰² דרשו הוי' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, הא ביחיד, אבל בציבור נאמר¹⁰³ כהוי' אלקינו בכל קראינו אליו, וביחיד אימת, אלו עשרה ימים שבין ר"ה ליום הכיפורים. וידוע שבעשי"ת העבודה היא באופן דבקשו פני את פניך הוי' אבקש¹⁰⁴, שזוהי העבודה שמצד רעו"ד (כמשנת"ל בארוכה במאמרים הקודמים¹⁰⁵, ובארוכה יותר בכ"מ). ומזה מובן, שהפעולה שע"י תפלת הציבור היא כמו פעולת תפלת היחיד בעשי"ת, והיינו, שתפלת הציבור ענינה הוא העבודה דרעו"ד. ועי"ז ממשיכים ממקום שלמעלה מניחומים ושינויים, ועד להמקום ששם הוא האיחוד של מהות ובלתי מהות ביחד, שהו"ע נמנע הנמנעות (כנ"ל ס"ו).

(ח) **וזהו** גם כללות הענין דפדה בשלום נפשי גו'. דהנה, יש פדי' סתם, ויש פדי' בשלום. וענינם בעבודה, דפדי' סתם היא באופן של מלחמה, מקרב לי, והו"ע שעת צלותא שעת קרבא, ובאופן כזה היא התחלת העבודה, שצריכה להיות ע"פ טעם ודעת, בעשר כחות הפנימיים של האדם. אך עדיין אין זה תכלית העבודה, כי, מאחר שיש ענין של מלחמה, הרי ישנם ב' קוין, זה שלוחם וזה שנלחם עמו, ומצב זה נותן מקום לשינויים, והיינו, שאפילו כאשר מנצח במלחמה, יכול להיות שלאחר זמן יתעורר הלעו"ז, וכמ"ש¹⁰⁶ ולאום מלאום יאמץ. ולאח"ז באים

105 (105) ד"ה לך אמר לבי דליל ג' דסליחות תש"כ, וד"ה תקעו דיום ב' דר"ה שנה זו.
106 (106) תולדות כה, כג ובפרש"י (ממגילה ו, סע"א). ראה תניא פ"ט (יג, סע"ב ואילך).
פ"ג (יח, ב). ובכ"מ.

99 ראה יחזקאל א, י. תניא רפ"ט.
100 יתרו עב, ג.
101 ר"ה יח, א. יבמות מט, ב. קה, א.
102 ישע"י נה, ו.
103 ואתחנן ד, ז.
104 תהלים כו, ח.

לתכלית העבודה, שהפדי' היא בשלום, ובאופן שברבים היו עמדי, כפירוש חז"ל¹⁰⁷ שגם אנשי אבשלום התפללו לנצחוננו של דוד, היינו, שכן הוא גם מצד הלעו"ז, שזהו תכלית הביור, ע"ד שיהי' לעתיד לבוא¹⁰⁸, כמ"ש¹⁰⁹ את רוח הטומאה אעביר מן הארץ, שאז לא נשאר מאומה מהלעו"ז, ונעשה מצב של שלום ומנוחה. וענין זה נפעל ע"י העבודה דמתפלל עם הציבור דוקא, שמגעת בבחי' הפנימיות כנ"ל, וגם ע"י כללות העבודה בג' העמודים שעליהם העולם עומד, שהו"ע החוט המשולש לא במהרה ינתק¹¹⁰, למעלה משינויים, כדאיתא במדרש¹¹¹ שקאי על יעקב, בחיר שבאבות, שזהו כללות ענין ספירת התפארת¹¹², שעולה עד פנימיות הכתר¹¹³, ששרשה בפנימיות ועצמות א"ס ב"ה, ומשם נמשך עד למטה מטה, שגם במהות שלמטה יהי' הענין שלמעלה ממהות, נמנע הנמנעות.

וזהו גם מ"ש באגה"ק של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע¹¹⁴ בהנוגע ל"ט כסלו, שענינו הוא להמשיך בחי' עומק ופנימיות תורת ה' ומצוות ה' מבחי' פנימיות ועצמות אוא"ס ב"ה שיאיר בפנימיות נפשנו, שזהו ענין העבודה שמצד רעותא דליבא. ועי"ז פועלים הענין דפדה בשלום ככל אחד ואחד, ומזה באים להפדי' בשלום ע"י איש שהשלום שלו¹¹⁵, עליו נאמר¹¹⁶ לסרבה המשרה ולשלום אין קץ, שזהו משיח צדקנו, שיבא ויגאלנו בעגלא דידן.

107) ירושלמי סוטה פ"א סוף ה"ח. במדב"ר פ"ט, כד.
 108) ראה ד"ה פדה בשלום לאדמו"ר האמצעי פי"א (שערי תשובה ח"א נו, א ואילך). ד"ה הנ"ל תרע"ה (המשך תער"ב ח"ב ע' תשסט).
 109) זכרי' יג, ב.
 110) קהלת ד, יב.
 111) ספרי האזינו לב, ט. יל"ש האזינו רמז התקמב.
 112) ראה זהר ח"א קמח, ב (ס"ח). ח"ב קעה, ב. ובכ"מ.
 113) ראה תו"ח נח סה, ב. המשך תער"ב ח"א פקי"ד. סה"מ תרפ"ג ע' קז ואילך. ועוד.
 114) ט"ז כסלו תרס"ב — אג"ק אדמו"ר מהורש"ב ח"א ריש ע' רס. הועתק ב"היום יום" בתחילתו.
 115) ראה שבועות לב, ב. שהש"ר פ"א, יב. ועוד.
 116) ישעי' ט, ו.